Hm 50.

GŁOS

J. O. XIĘCIA JMCI

KAZIMIERZA SAPIEHY

MARSZAŁKA KONFEDERACYI

Y

GENERAŁA ARTYLLERYI W. X. LIT

Na Dniu 20. Września 1790. Roku.

MIANY.

Kiedy Mię Woiewodztwo moie czwarty raz uſzczęśliwiało wybiorem na funkcyą Poſelſką, kiedym ſię ośmielił zoſtawać Prawodawcą, mniemałem że mi albo przyidzie tylko czyſto Inſtrukcyi dopełnić, albo przynaymniey iedynie widokow do niey ſtoſownych; Mniemałem: że powiekſzywſzy Woyſko i Skarby, poprawiwſzy Seymy i Seymiki iuż dość uwieńczonemi prace Naſze znaydziemy. = Nieſpodziewałem ſię wyznaię ani pomyślności ktore początek Seymu Naſzego unieśmiertelniły, ani okropney w ktorey Duſza moia zoſtaie Sytuacyi.

A

XVIII. 2. 418.

http://rcin.org.pl

Okropney mowię; bo tam kędy iaſne ſą prawidła, iaſne potrzeby, lub ſzkody Kraiu, łatwo choćby z naywiękſzym Oſoby ſwoiey niebeſpieczeńſtwem dla Oyczyzny ſię decydować, lecz kędy z racyonacyi i przykładow na obie ſtrony wymownie przytaczanych, kiedy wola i Seymuiących i Narodu ieſt rozdwoiona, tam kędy iuż o ratunek lub upadek Kraiu iſtotny idzie, tam gdzie wolę własną zdaie ſię krępować świętość Prawa, kiedy na koniec trzebaby czytać w kſięgach przeznaczenia przyſzłości loſy, żeby ſię w przygotowaniu onych dla Oyczyzny nie pomylić, w tedy ſłuſznie nim przyidzie wyrzec ſłowo, umyſł ſię zaſtanawia, i ſerce truchleie.

Sciągaiąc rękę moią do podpiſu zalecenia dla Deputacyi do poprawy formy Rządu przeznaczoney, przekonany byłem, że Stanow ieſt wolą, aby poprawić Rząd Staro-Polſki, wiekami, okolicznościami, popſuciem obyczaiow, i przemocą zagraniczną nadpſuty, żeby mu nadewſzyſtko ſilną Exekucyą obmyślić, ale go z gruntu nie przeiſtaczać.

Toż ſamo przekonanie we mnie trwało kiedym przy zaſadach podał punkt, *a w przypadku śmierci Krola zaſtępuiąc mieyſce Seymow Konwokacyinych bez mocy Prawodawczey i nie wdaiąc ſię żadnym ſpoſobem w moc dla Seymow Elekcyinych zachowaną* i dopiero uwierzył, że będzie na tym Seymie mowa o Sukceſſyi Tronu, kiedy dzieło P. Deputacyi Rządowey Nam przeczytanym zoſtało.

Wielbię ia troſkliwość tego ſzanownego od Nas zacnych Mężow Grona, ktorzy widząc iż ſię z nadbrzega dopiero wracamy przepaści, o wſzelkich przemyſłaią ſrzodkach, aby Nas zabeſpieczyć od upadku. = Lecz boymy

http://rcin.org.pl

ſię zrobić z Rzpltą tak, iak ow lekarz: ktory dzwignąwſzy iuż bliſkiego Grobu, przez boiaźń zwrotu niebeſpieczeńſtwa, tyle rożnych dobiera lekarſtw, że na koniec lekarſtwo ſię gorſzym ſtaie od choroby.

Niech mi ſię ieſzcze raz godzi, tylekroć cytowanego Obywatela Genewſkiego zapewne obcym nie tchnącego duchem przytoczyć ſłowa: *Waleczne Polacy! ſtrzeżcie ſię! ſtrzeżcie ſię! abyście chcąc nader dobrego bytu, gorſzą Waſzey nie uczynili doby, myśląc o tym co nabyć chcecie, nie zabaczaycie na to co utracić możecie!*

Z tym wſzyſtkim kiedy iuż ſię ſtało, kiedy na nowo wprowadzona Materya o Sukceſſyi trzecią iuż Obrad Naſzych Seſſyą zabiera, mam za powinność w tey mierze ſpoſob moy myślenia wynurzyć, nie dla tego żebym ſobie podchlebiał, że kogo przekonam, ale bym uſprawiedliwił moie zdanie, bym powodow które nim kierowały i Publiczności, okazał iſtotę, i ślad do Woiewodztwa moiego zanioſł.

Zdanie moie ieſt dziełem Waſzym; w milczeniu ſłuchałem światłych tak P. Senatu iako i Kolegow Głoſow, z nich zbierałem powody moiego przekonania a te wynurzaiąc, powtorzę po części i te przyczyny ktore nim kierowały.

Idzie tu co użyteczniey ſzego czy Elekcya? czy Sukceſſya? abyśmy ſię przekonali, a Narod decydował.

Idzie o ſpoſob iak ſię udać do Narodu, czy ten będzie ſkuteczny? Czy zbawienny? Czy iſtotnie wolę Narodu zna-

http://rcin.org.pl

leść potrafiemy? i iak ukończyć za zwrotem z Seymikow tę materyą?

Co do pierwszego punktu: to iest czyli Tron Elekcyiny czyli Sukcessyonalny iest dogodnieyszy dla Narodu Polskiego.

Pominąwszy dyssertacye Historyczne o naturze Tronu Polskiego za Piastow i Jagiełłow o ktorychbym wtedy tylko znalazł potrzebę mowienia, gdyby mi ktory z tych domow wskrzeszony chciał się wdzierać do Tronu.

Ieden i naymocnieyszy iest argument za Sukcessyą Tronu, że bezkrolewia były burzliwe i że wybior Narodu był w słowach nie w rzeczy.

Nie zgłębiaiąc tego co było, mowmy o tym co bydź może, i co bydź powinno.

Zatrudniłże się też ktokolwiek Proiektem o poprawie formy Elekcyi? Odkrytoż Nam naymnieyszą myśl w tey mierze? A gdy nie były żadne do tego przedsiębrane środki, iakże o tym rozpaczać co nie było tentowanym?

Za poprzednikow W. K. Mci z Woyskiem iak do potyczki ciągnięto na Reassumpcye Trybunalskie, zrywano Seymy, ranami i śmiercią oznaczano Seymiki, w krwi maczane pioro podczas zaiazdow, ziazdowe pisało dzieło, przecież dla tego ani naywyższey Władzy Sądowniczey, ani Prawodawczey, ani wykonawczey w iedney nie uwieczniono Osobie.

Poprawiono Ustawy, zabespieczono ile możności ich Exekucyą. Już widziemy że procz Seymikow) i to rzadko gdzie

http://rcin.org.pl

niespokoynemi bywaią) nigdzie burzliwych nie ma Ziazdow. Za cożby tak skutecznie o Elekcyach nie pomyślić?

Co się tycze przeszkod Zagranicznych, ieżeli te naftąpić mają przez Influencye, te nie tylko na Elekcyach ale i w Prawodawstwie zawsze silny wpływ miały.

Poprawmy obyczaie! Patrzmy bez uprzedzenia na każdego kroki! przyzwoitą ie znaczmy cechą! śledźmy! wyiawiaymy! karzmy Zdraycow! a Zagraniczne Intrygi siłę swoią stracą.

Jezeli zaś się wtargnienia Woysk Zagranicznych lękamy i lękać się zawsze będziemy, na coż Nam się zdało i Woyska powiększenie i Aliansu zawarcie? do pokiże będziemy tym iednym w Europie Narodem, który zawsze wątpi o swoiey samowładności, w tedy gdy ona ieft Jego własnością, wtedy nawet gdy przez mocnego ieft zabespieczoną Alianta? gdyby wstępnym boiem obce Woyska Naszą chciały razić Wolność, mamy Prawo na mocy Traktatu wezwać ku Naszey Obronie zprzymierzonego z Nami Sąsiada Krola Jmci Pruskiego, lecz gdyby z Naszey winy Krol własny Naszą krępował wolność. Aliant w tedy wdawać się nie może, bo nie Konstytucyą Nas ą wewnetrzną, nie Nas przeciw Nam ale Naszą spokoyność przesiw obcym bronić przyobiecał.

Widzicie więc NN Stany iasno gdzie ieft bezpieczeństwo i pomoc? Gdzie ieft strach bez nadziei pomocy? A ieżeliby kto mniey godny męstwa dawnych Polakow chciał ustawnie straszyć i ustawnie się lękać, niech lepiey iasno powie, że pragnie zwinąć Woysko i wyrzec się Alianta.

http://rcin.org.pl

Zabory Kraiu nie były z Elekcyi przyczyny; bo pod czas żadnego bezkrolewia niewidziałem żebyśmy co ſtracili.

Nie potraciliżeśmy tyle za Piaſtow i za Jagiełłow? Nie tracąże Kraiow Dziedziczni Panowie? Nie utraciłże Filip II. Holandyi? Auſtrya nie dawno Szląſka? A ta Anglia, wzór Rządu uſtawnie Nam wyſtawiany, nie utraciłaż Ameryki?

Nie od Elekcyinego więc lub Sukceſſyinego Tronu zawiſła Państwa całość ale od dobrego Rządu, waleczności, liczby Woyſka, i roſtropnych obrotow podług okoliczności.

Teraz zobaczmy ieżeli Kray przy Sukceſſyi będzie od klęſek zabeſpieczony?

Pomiiam małoletność, niezdatność do Panowania (iako J. W. Kaliſki naydokładniey opiſał) w ktorych to momentach mściwi Intryganci Obywatele naywięcey do ſzkodzenia drugim i Kraiowi znaleźliby pola.

Ależ wiele to mieliśmy woien o Sukceſſyą? o Prawo formowane do niey?

Jeſt wprawdzie na to ſpoſob żeby tylko Sukceſſorowie *de lumbis* do Dziedzictwa należeli, ale tym ſpoſobem prędſze zdarzyć ſię może Interregnum. = Jeſt na to ſpoſob, rzeknie mi kto: oto za życia oſtatniego z Familii obrać inną. A za coż od tego nie zacząć? Za co nie powiedzieć za życia każdego Krola mianować będziemy Naſtępcę? a tak nie tylko co do ſkutku ale aż do Imienia Interregna znieſiemy.

http://rcin.org.pl

Nayiaśnieyſze Stany! Za coż tak śpieſznym tak nierozważnym krokiem zbliżać ſię ku utracie wolności? Każdy Krol byle wſtąpił na Tron bez tego będzie myślał o wyrobieniu ſobie Sukceſſyi, ale ſkoro urodzi ſię Dziedzicznym, będzie dążył do Monarchii; bo chęć Panowania rzadko ieſt naſycona. Zapomni tego co oſiągnął z łaſki Narodu, a będzie tylko myślał o tym co oſiągnąć pragnie.

Ludwik XV. gdy mu przypominano, co winien Narodowi, za to że Jego dom, do Korony wezwał, odpowiedział zwyczaynie: *Bogum tylko wdzięczność winien,, Tron ieſt moią własnością.* = Wrażenia za tamtego Panowania w umyſły wpolone ſtraſznym ſkutkiem wybuchnęły w niedawnym czaſie. = Francya krwią i morderſtwy dobiła ſię wolności; Polacy umieycie ſwoią ſpokoynie zachować!

Przywiązuie ſię mówią Krol bardziey do Narodu w ktorym dziedzicznie panuie. Nayprzod ieżli Panowanie nad ſz zęście pod Jego będących Panowaniem przenoſi, nie wart panować. Ale choćby i tak było mowiąc po ludzku, ſkoro Prawem nie będzie exkluzyi od Tronu dla Synow Panuiącego, przywiąże ſię on do Kraiu w nadzieie że iego obiorą Syna, ale przy nadziei będzie ſtarunek aby i On i Syn pozyſkał miłość Narodu. W Zygmuncie I. Polacy ſzukaycie prawdy ſłow moich!

Jeżeli kilku będzie Synow wznieci ſię między niemi emulacya, zaſługę i zdatność uwieńczy Korona, a w przypadku zupełney niezdatności lub wad znakomitych, Polſka wolna, znaydzie ſię wolną, od nieſzczęścia ktoremu tyle Kraiow podległo oglądania, na Tronie ſwoim lekem narzuconego Krola, którego ani ſzacować ani kochać nie mogłaby.

http://rcin.org.pl

Rzut oka na wſzyſtkie Kraie nie może moiego wiązać przekonania, dla tego, że naywięcey Państw ieſt Monarchicznych i Sukceſſyonalnych, bo dla tego że inny nie ieſt wolny, Ja ſię z moią nie myślę rozſtać wolnością.

Miła mi ieſt ſława moiego Kraiu, ale prawdziwa na utrzymaniu niepodległości i własney obronie zaſadzaiąca ſię. Niechcę ſię mylić i brać za nią dogodzenie ambicyi Monarchy. Na co ſię zda Obywatelowi oglądać Laury Krola ſwoiego, kiedy ſię za niemi przez prożną chwałę tylko ubiega? Kiedy ie łzy i krew Poddanych Jego zbroczyły? Sławne Zwycięſtw Panowanie Fryderyka II. Katarzyny i Jozefa II. przed końcem życia ieſzcze zwycięzkim ſwoie oglądał Woyſko, a przecież nie maſz żadnego z Zakordonowanych Polakow coby do biedney ſwoiey nie wzdychał Oyczyzny.

Mało ieſt w prawdzie Narodow, coby ſię dotąd mogli wyłamać z pod Dziedzicznego Berła i dla tego Ja w cale ſię do niego nie ſpieſzę, ale ci co ſłodką odzyſkali wolność, czyż zaraz na Jey zaſadach Tron wynieśli?

Brabanczykowie, Amerykanie, obraliżże ſobie Krola? Francuzi ſwoiemu wſzyſtko wydarłſzy że przez uſzanowanie Tytuł ieſzcze zoſtawili, to Nas tylko uczy, iak ſilno zgruntowana zwykła bywać moc Sukceſſyonalnych Tronow gdy nawet rozpacz nayzaiadleyſza tknąć iey ſię nie śmiała.

Prożną łudzić ſię nadzieią, żeby opiſami by naymocnieyſzemi zawarować ſię od przewagi Krola, ktory przez ſiebie i przez liczną wzmocniony Familią podchlebcami otoczony wſzyſtko maiąc o nic ſię ſtarać i niczego ſię nie lę-

http://rcin.org.pl

kać nie będzie. Poydą Seymiki i Seymy podług Jego woli'a potym czczym ſię tylko ſtaną obrządkiem tak iak Parlamenta, Zgromadzenia Stanow w Bretanii, Burgundyi i innych Prowincyach Francyi, Stany niegdyś w Brabancyi, Gallicyi, Seym w Węgrzech, i tam daley, a może i loſem Szwedzkim zapieczętuiem.

Rzadko ſię zdarzyło aby Krol przed śmiercią więcey nie używał mocy iak w początku Panowania, ale Pakta Konwenta, ta tarcz wolności z nowym zawierane Naſtępcą ſprężyſtość ściśnioney wolności powracały. Jeżeli pewny Sukceſſor iuż będzie, iakże z nim wchodzić w układy oto: co ieſt Jego własnością? Gdy zaś dopiero będzie między nadzieią i boiaźnią, zawſze w Elekcyi na wſzyſtko przyſtaie.

Jak My możem podchlebiać ſobie że opiſywać będziem dobrze Sukceſſyonalnego Krola po Jego mianowaniu, kiedy w teraźnieyſzych Projektach formy Rządu, choć nie wiemy kto będzie Naſtępcą łaſkawie Nam Panuiącego STANISŁAWA AUGUSTA, tyle iuż widzę mocy dla Krola, ile żaden nie miał, tyle tym bardziey gdy ſobie dobierze dogodnych Oſob do ſtraży ſpoſobow oſiągnienia Abſolutyzmu; i dla tego choćbym ſię kiedy mogł przekonać o użytku Sukceſſyi (czego iednak nie przewiduię) nigdybym ſię na Nią nie zgodził poki ſtała i doſkonała Forma Rządu uſtanowioną nie będzie.

Tron podług mnie ieſt praſſa ktora przyciſka wſzyſtkie Rządowe ſprężyny aby ſię nie rozſypały, tylko wſpoſnie mieyſc ſwoich pilnuiąc, ieden ſkład formowały.

C

http://rcin.org.pl

Lecz ieżeli Rezyftencya ſprężyn nie będzie uproporcyonowana do Wagi Tronu, nie mogąc ſię oprzeć ciężarowi popękaią ſię ſprężyny, a Tron Tronem zoſtanie.

Nie ieſt tedy zatym tym co ſą za Sukceſſyą czas mowienia o niey, nie ieſt i z drugiey ktore powiem przyczyny: w Anglii w prawdzie ma Krol dość mocy, ale lud ieſt oświecony, wolny, bogaty, wpływaiący w Rządzie do wſzyſtkich Klaſs przez wybieranie Reprezentantow, i dla tego powſzechna panuie Energia. U Nas, gdzie mało oświeconemu poddaństwu nie można ieſzcze i podobnoby ſię na to nie zgodzono, zupełnych oddać Praw człeka, gdzie Miaſtom dopiero ten Seym pomyślne zaczął wyſtawiać nadzieię, gdy Krol po Krolu, Tron dziedzicząc będzie dziedziczył i chęć rozſzerzania mocy, i kredyt w Kraiu, gdy przy ſwoich Przywileiach ktoreby nadwerężał, ſtanie Szlachta, łatwo będzie oburzyć te Klaſſy ludzi, chętnie oni powſtaną daiąc abſolutną władzę Krolowi w zamian części przywroconey Im wolności; z tych tedy przyczyn uſtanowienie Sukceſſyi dla mnie, ktory znoſząc Interregna ieſtem za mianowaniem Sukceſſora za życia Krola, Sukceſſya ieſt nie potrzebna i ſtraſzna, dla tych zaś którzy ſą całkiem za nią, ieſt nie wcześna.

Spoſob zaś przedſiewzięty Uniwerſału iakem ſię teraz przekonał zupełnie nie dogodny. Zapytać ſię Narodu zdaie ſię rzeczą nayniewinnieyſzą, i owſzem zdaie ſię bydź powinną, ale ſpoſob zapytania ſię może bydź winą.

Naglić na kogo o prędką odpowiedź tam gdzie idzie o los Oyczyzny, tam gdzie rzecz nayważnieyſzego godna zaſtanowienia i uchwyciwſzy ſłowo wieczyſte ſtanowić Prawo to ia za grzech ſądzę.

http://rcin.org.pl

NN. Stany My tak dawno iuż deliberuiem a przecież wahamy ſię z myślami Naſzemi, i drżący przyſtępuiem do wynurzenia zdań Naſzych, nie będąc pewni nie co z nich zyſka potomność. Jakżeż Szlachta w iednym mgnieniu oka zapytana, raptem decydować ſię potrafi?

Krotki czas przed Seymikowy drugim i wiedzieć nie dozwoli że ſą Uniwerſały. Zapowiedzieliśmy Im Seymiki na 9. *Februarii* iakże ſie mogą ſpodziewać tak raptownych drugich? Nim po Paraſiach ogłoſzą, wieleż nam na to potrzeba czaſu? a wiele do Seymowania zoſtanie?

Na koniec chcąc mniey od Nas maiących doświadczenia, iſtotnie zaſiągnąć zdania Trzeba nie tylko głucho ich ſię nie zapytywać, Czy chcą Sukceſſyi? ale im pokazać Proiekt porządney Elekcyi, ktorego dotąd nie mamy, i dopiero dać wybor. Za co zaraz oſtateczny krok podawać, nie tentowawſzy ſpoſobu zakonſerwowania i wolności i ſpokoyności?

Czegoby był godzien Architekt ktoryby proponował Panu wywrocić Dom nadruynowany w tedy, gdyby znać mogł, że ma ieſzcze ſpoſoby naprawienia go, i zabeſpieczenia? Coż więc ſię ſtanie w takim razie? O to: każdy gdzie ma kredyt podyktuie decyzyą, a Prawo mianowane wolą Narodu, będzie wolą kilku lub kilkunaſtu Oſob.

Na reſzcie daymy że tak ſię ſtało; Wraca do Nas z Seymikow-wyraz woli Obywatelſkiey przez Inſtrukcye, zapewne iednomyślności nie będzie, bo iuż ſą przeciw Sukceſſyi Inſtrukcye, ſą i za nią, poddawaćże będziem pod większość głoſow to, co naydawnieyſze Prawa i naykardynal.

http://rcin.org.pl

nieyſze iednomyślności poświęciły? będziemże nie mowię Repninowſkie, ale Prawa *Unii*, Prawa za Stefana Batorego, za Zygmunta III. za Krola Michała, łamać i wywracać na to abyśmy wcześnie fundamenta Naſze podmulali? bo nicht nie powie mi tego, żebyśmy więcey mieli Prawa potomnym wiekom nakazywania, iak poprzednicze wieki nam nakazywać.

Lecz rozgrzeſzmy ſię na koniec i na decyzyą *per pluralitatem*; Jakże tę *pluralitatem* znaydziemy z proporcyi Inſtrukcyi? Jakże tę proporcyą Inſtrukcyi regulować do liczby Poſłow?

Prowincya Wielko-Polſka naywięcey liczy Poſłow, Wielkie Xięſtwo Litewſkie naywięcey Inſtrukcyi, a Mało-Polſka naymniey tak iednego iak i drugiego. Generał Wielko-Polſki ma 20. Poſłow i iednę Inſtrukcyą; Jeżeli w miarę płacących ſię podatkow; to i tam nierowność zachodzi, bo Woiewodztwa Ruſkie tak znaczne do Skarbu przynoſzące dochody, tylu ledwie wyſyłaią Poſłow, co Prześwietny Generał Mazowiecki; Jeżeli co do ludności: i tu proporcya rowna nie wypada. Oto Woiewodztwo moie, Powiat Ozmiańſki, Pinſki, i innych wiele, do kilku Tyſięcy Szlachty na Obradach liczące, po dwoch tylko maią Poſłow co naymnieyſze w Prowincyach Koronnych Ziemie.

Jeſzczebym poiął ſpoſobność wydania iakowego Uniwerſału (choć poiąć nie mogę zgodności z Prawem) gdyby P. Deputacya do poprawy Formy Rządu przeznaczona, zapatrzywſzy ſię na zaſady od Kraiu przyięte i approbowane, o Seymach Elekcyinych, w cale oddzielnych od ordynaryinych raczyła była pamiętać. Wſzak choć część większa

http://rcin.org.pl

tych zacnych Mężow ſądziła bydź zbawiennieyſzą dla Kraiu Elekcyą Familii nie Oſoby, to i *ad hunc Actum* Elekcyi Familii, potrzeba Proiektu Seymu Elekcyi; ktoryby i teraz mogł był ſłużyć za prawidło.

Ale teraz iakże tu wſzyſtko urządzić? A nuż ieſzcze kilka Woiewodztw tak iak iuż mamy rozkaże Poſłom zaproteſtować, Jakżeż będziem z częścią Narodu przeciw drugiey Seymować? i iak niebeſpieczne ztąd konſekwencye?

Na koniec NN. Stany! okoliczność ktora naywięcey w ſercu moim od początku wrażoną była, i w ktorey anim ſię wachał ani wachać mogę: to że radzić uſtanowienie Sukceſſyi, nie wymieniwſzy zaraz Sukceſſora, dla tych nawet co ſą za Sukceſſyą nayſrożſzym byłoby wyſtępkiem; bo ieżeli prawda że Zagraniczni tak mocno o Polſkie dbali Berło, że o nie Woynę toczyli, to o Dziedzictwo Korony Polſkiey bez pychy możem podchlebić wieleby ważyli, Kray Naſz iabłko niezgody, ſtałby ſię teatrem Woyny, domowa by ſię do Zagraniczney przymięſzała — z pomyślnemi nadzieiami, w perzynęby poſzły wſzyſtkie Obywetelſkie maiątki, a mogiły trupow, krwią zbroczona ziemia, puſtynie na mieyſcu Miaſt i Domow, reſzte Obywateli podzielonych i w niewoli ięczących, byłyby ſkutkiem i wiekopomną pamiątką tego Seymu, ktory Narodowi nayſzczęśliwſzą obiecywał przyſzłość. — Nie zaiſte NN. Stany! Pewien ieſtem że nikt w tym nie ieſt przedſięwzięciu, ale coż, znowu nowa wynika trudność, trzeba Narodowi podać Kandydatow.

Jakże w tak prędkim czaſie wiedzieć możemy ktorzy zechcą, ktorych Nam chcieć, ktorych radzić należy? Zo-

http://rcin.org.pl

ſtawić znowu z ogułu wybior Woiewodztwom, iakżeż, kiedy My co tutay ieſteśmy przy zrzodle robot niewiemy co w tey mierze począć, ci co w domowych ſiedzą zaciſzach będą mogli a ile w tak prędkim czaſie wybior uczynić? Na koniec choćbyśmy My zalecenie odebrali ieżeli te będzie za rożnemi Kandydatami iak *plenalitate* wynaleść? Jak uniknąć części Narodu nieukontentowania?

Tak tedy na wſzyſtkie ſtrony myśl pilno zaſtanowiwſzy, nie mogę NN. Stany, ſkłonić zdania moiego ani za Sukceſſyą, ani za zapytaniem ſię tak niepodobnym do prędkiego rozwiązania Narodu; Nie widzę nawet tak nagłey potrzeby bo ieżeli to że inny Rząd Elekcyiny inny Sukceſſyiny bydź powinien, więc tak mniemaiąc trzeba zaraz zalimitować Seym cały, i czekać odpowiedzi Narodu, a potym zwrocić, wieleż Nam czaſu zoſtanie do kreſu Seymowi teraźnieyſzemu oznaczonego? oto kilka Niedziel za ledwo; a w tych kilku Niedzielach dokończemyż poprawy Formy Rządu? Nie zapewne i cząſtki iey nie ułatwiemy, na coż to więc zapytanie zda ſię? dla przyſzłego Seymu. Jeżeli temu Narod zechce co rozkazać na Seymiki na 9. *Febr*: wyznaczone, potrafi bez zapytania Naſtępcom Naſzym zlecić to, co zna, co czuie, bydź dobrem iſtotnym Oyczyzny.

Gdyby Narod chciał był, i czuł potrzebę Sukceſſyi toć było tyle Seymikow i przy zaſadach byłby zaraz o nich przemowił, nie trzeba go było naglić do Aukcyi Woyſka i Podatkow choć rzeczy naytkliwſzych.

Wſzyſtkie Inſtrukcye, odwołuię ſię do Kolegow, zawiera ły nakaz powiękſzenia ſił Woyſkowych i Skarbu na ich

http://rcin.org.pl

utrzymanie, w iednym też momencie ſtotyſięcyśmy Woyſka okrzyknęli, bez długich ſporow bez odwołania ſię do Narodu, Podatki i dobrowolną wyznaczyliśmy Offiarę.

Nie śpieſzmy więc ſię z tym o czym ieſzcze nie ieſt mowić pora, z Tronu Elekcyinego zawſze łatwo zrobić Sukceſſyiny, bo to w Naſzey mocy, ale odebrać wydartą wolność nie można tylko przez naygwałtownieyſze Rewolucye. — Nie oſtatni to Seym; wkrotce uderzy godzina kres Naſzemu Prawodawſtwu oznaczaiąca, przyidą Naſi Naſtępcy, Oni iuż utorowańſzą będą poſtępowali drogą, oni teraz ſą w pośrzod Obywatelſtwa i potrafią, wyrozumieć ich myśli, Oni na Seymikach przytomni oſobiście lepiey wolą Obywatelſką poznaią, będą iuż mieli gotowy Proiekt Elekcyi, i czas namyślenia ſię, Im zoſtawmy bez zazdrości to, czego Nieba Nam nie pozwoliły dokonać. — Wiem że miłość właſna i ambicya Szlachetna życzyć Nam pozwala bez grzechu, abyśmy wſzyſtko porobili, ale lękaymy ſię tak uczynić iak ow, co chcąc przyśpieſzyć Offiarę, zrywa przed czaſem owoc nie dościgły, i temu który go nie uważnie ſkoſztuie, robi truciznę.

Robmy więc cośmy przedſięwzięli, kończmy Formę Rządu. — Opiſuymy wſzyſtko ſtaſownie do wolności, Ja i przykłady nauczony dawnemi i teraźnieyſzemi i tylo dzieiami, pewny ieſtem że będzie zawſze ſię chęć do Sukceſſyi w części Obywatelach i w naſtępnych Krolach odnawiała, ażeby raptem nie ſtanęła i nie zoſtała ſłabo obwarowaną wolność, zawſze chcę Krola Elekcyinego tak opiſywać iak gdyby był Dziedzicznym.

http://rcin.org.pl

Wſzakżeż te Prawa Maeſtatu po większey części będą Konſtytucyine, większość Narodu będzie ie odmieniać ieżli znaydzie potrzebę nie zaſtanawiaymyż ſię więc nad tym choć iaka pomnieyſza wydarzy ſię pomyłka, czas, doświadczenie, i dłużſza uwaga naſtępnym po Nas Prawodawcom lepiey rzeczy wyświeci, lepiey ſproſtować dozwoli. — My ſię lękaymy tylko by chcąc nadto wiele zrobić, niceśmy nie zrobili, byśmy nie odebrali łez u wſpołziomkow Naſzych w nadgrodę prac dwuletnich a nadewſzyſtko byśmy wolności Kraiu, i iedności Obywatelſkiey w nicnym nie zachwiali.

To mowię z czułości ſerca, to mowię z poprzyſiężonych obowiązkow. Wynurzyłem wſzyſtkie powody moiego przekonania bo w tak ważney materyi nadto każdy dbać powinien o ſwoią ſławę, żeby iaſno ſię wytłumaczył, iakie powody iego krokami i iego kieruią zdaniem.

Teraz zaś by i Kray beſpiecznym w przeciągu między-Seymowym zoſtawić, i iakikolwiek koniec iuż tak długo Nas trudzącym w tey Materyi uczynić ſporom, niech mi ſię godzi ſtoſowny do treści Głoſu moiego podać ſrzodek.

N. KROLU Panie moy Miłościwy! Wielbiła z zadumieniem powſzechność odwagę i Filozoficzną Jana Kazimierza wſpaniałość, kiedy boiąc ſię widzieć Oyczyznę ſwoią wyſtawioną na niebeſpieczeńſtwo przez raptowne oſierocenie Tronu, chciał za życia ſwoiego oglądać Naſtępcy ſkronie Koroną, ktorą on złożył, uwieńczone. Lecz Jan Kazimierz po tey Radzie po tym kroku złożył Berło, złożył ciężar

http://rcin.org.pl

Krolewſkich trudow i zoſtawił w wątpliwości: czy niechęć ſpokóyności Tron mu opuścić kazała.

W. K. Mść czyniſz Offiarę z Praw ſwoich ſolennie mu od Narodu zaręczonych, rzadkim panuiących przykładem, oddalaiąc zazdrość naywyżſzym ſtopniom zwykle towarzyſzącą, zaięty tylko troſkliwością o ſwoy Narod, aby ten w czaſie bezkrolewia nie był na łup nieprzyiaciołom wyſtawiony pragnieſz mieć za życia ſwoiego mianowanym Naſtępcę lecz nie opuſzczaſz w ten moment Oyczyzny, zapomniawſzy o własnym pomniſz tylko o iey dobru, chcesz pracować dla tego nawet Naſtępcy, aby ten Kray zaſtawſzy ſzczęśliwſzym był ſam ſzczęśliwym. Zgoła mowiſz do Nas: *chcę do śmierci pracować około dobra Waſzego, lecz chcę by pomyślność Waſza nad życia moiego rozciągnęła ſię Granice.*

Ktoby tak zbawiennych chęci W K Mci czuć nayżywiey nie umiał, ktoby śmiał onych ſkutek tamować, byłby grzeſzny względem niego i Oyczyzny Idzie tylko o ſpoſob naydogodnieyſzy, by pośpiech z gorliwości pochodzący naylepſzym chęciom przez zły a nie przewidziany ſkutek żalu nie przyniosł w nadgrodę.

Gdy więc ta ważna kweſtyn w poźnieyſzych czaſach przez Naród rozwiązaną zoſtanie: *Czy lepiey Krola za życia Krola obierać? Czy zoſtawić ślepym loſom przez Prawo naſtępſtwa Krolow Nam narzucenie?* niech poydą Uniwerſały oznaymuiące Narodowi czyn wſpaniały, dzieło miłości Oyczyzny od iey łaſkawego Oyca za przykład potomności wyſtawione, Zapytaymy ſię czyli po dobrotliwym W. K. Mci dozwoleniu, wolno Nam za życia Jego myśleć o Ele-

http://rcin.org.pl

kcyi Naſtępcy? Tak iuż oddalim niebeſpieczeńſtwo bezkrolewia day Boże naypoźnieyſzego a nie wpadniem w niebeſpieczeńſtwo utracenia naypięknieyſzego Polakow Przywileiu.

Na koniec okoliczności ſame krok ten za iedyny do przedſięwzięcia Nam wſkazuią. Ledwo ośmielony przez W. K. Mć Polak, odważył ſię myśleć o wybraniu za życia Jego Jemu na Tron naſtępcy. Zwrociły ſię wſzyſtkich Seymuiących ſerca i umyſły ku Nayiaśnieyſzemu Elektorowi Saſkiemu, ku tey drogiey latorośli krwi, ſłodko niegdyś Polſzcze Panuiącey, — Pamięć przychylności i ſzczęśliwego władania Berłem, Dziada i Nad Dziada, na wypłat wdzięczności o powołaniu do tegoż ſamego Tronu ich Potomka myśleć kazała, i powſzechnie ſię zdaie on bydź przeznaczonym do otarcia łez, ktore boday naypoźniey utrata Ciebie N. Panie Polakom wyciśnię.

Lecz NN. Stany! Gdy żądać, gdy radzić będziem, wybior N. Elektora Saſkiego, cożbyśmy w tey zyſkali porze ſtanowiąc dla niego Tron Sukceſſyonalny? Nieba mu nie dały innego Potomſtwa, iak Corkę, ta bez woli Rzpltey obieraćby ſobie poſtanowienia nie mogła, a wybor dla niey małżonka nie będzież czyſtą Elekcyą? Ale iuż po uſtanowieniu Sukceſſyi ſtraſzną z przyczyn ktore po wyżey w głoſie moim wyraziłem.

Czyńmyż więc co roſtropność, co ſame okoliczności po Nas wyciągaią! — Wydaymy do Narodu Uniwerſały pytaiąc za dozwoleniem łaſkawego Krola, czyli Naſtępca Jemu na Tron, za życia Jego może bydź obrany? Przeſzliymy razem życzenia i Rady, aby tym Naſtępcą mogł

http://rcin.org.pl

bydź N. Elektor Saſki mianowanym, niech tym czaſem P. Deputacya do Formy Rządu wyznaczona iak nayśpieſzniey wyſtawi Nam Proiekt Seymu Elekcyinego w zaſadach wzmiankowanego. Umieśćmy *ante omnia* bez dalſzych ſporow w Prawach Kardynalnych. Warunek JW. Swiętoſławſkiego Poſła Wołyńſkiego o wolnym obieraniu Krolow; bo ten ſamowładność, ten wolność Rzeczypoſpolitey zabeſpiecza, a tak ukończywſzy tę tak ważną i tak długo trudniącą Nas materyą, zwróćmy ſię do rozpoczętey w porządku Proiektow Praw Kardynalnych i całey Formy Rządu, nadgradzaymy utratę czaſu w korzyſtaniu z pozoſtałych nam ieſzcze do ſeymowania momentow, ktore im krotſze, tym droższe ſtać ſię powinny a połączeni miłością i Krola i Oyczyzny iednoczmy ſię do ukończenia tego co Krola, Oyczyzny, i Nas Seymuiących ſzczęście i ſławę uſtanowi.

XVIII. 2. 418

http://rcin.org.pl

XVIII 2. 418

http://rcin.org.pl

3190